

26 Σεπτεμβρίου 2013

Καπνός: εθνικό προϊόν (Α' μέρος)

Επιστήμες / Γεωργία - Κτηνοτροφία

Χρήστος Αυγουλάς, Καθηγητής Γεωπονικού Παν/μίου Αθηνών

Το ενδιαφέρον της χώρας μας για τον καπνό είναι εύλογο και έντονο. Ο καπνός ανταποκρίνεται περισσότερο από άλλα προϊόντα προς τις φυσικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας.

Στην Ελλάδα η καλλιέργεια του καπνού εισήχθη κατά τα τέλη του 16ου ή στις αρχές του 17ου αιώνα, στην αρχή στην κοιλάδα του Αξιού και την Ξάνθη, και αργότερα στην υπόλοιπη Μακεδονία και τη Θράκη. Στη Μικρά Ασία και την υπόλοιπη βαλκανική χερσόνησο καλλιεργήθηκε αργότερα.

Οι οικολογικές συνθήκες των περιοχών αυτών, η τεχνική καλλιέργειας του καπνού που εφαρμόστηκε, η πτωχεία και η ξηρότητα των εδαφών και τα ποσοστά της σχετικής υγρασίας της ατμόσφαιρας, ευνόησαν την επικράτηση διαφόρων τύπων και παραλλαγών, προικισμένων με ειδικές ιδιότητες. Μιλούμε έτσι για μια κατηγορία καπνών, που είναι γνωστά ως «ανατολικά καπνά» ή «καπνά ανατολικού τύπου» που διακρίνονται σαφώς τόσο φυτοτεχνικά όσο και τεχνολογικά από τα «αμερικάνικα καπνά» ή «καπνά αμερικάνικου τύπου», την άλλη γνωστή μεγάλη κατηγορία καπνών, που αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας καπνικής παραγωγής.

Στην Ελλάδα προπολεμικά, κατά την περίοδο 1935-38, η καλλιέργεια του καπνού καταλάμβανε έκταση 900.000 στρεμμάτων κάθε χρόνο. Η παραγωγή έφτανε τους

60.000 τόνους, με μια μέση στρεμματική απόδοση της τάξης των 66 κιλών. Στη δεκαετία του 1960 η καλλιέργεια του καπνού αυξήθηκε και έφτασε τα 1.360.000 στρέμματα (μέσος όρος τετραετίας 1963-66).

Το οξύμωρο σε σχέση με τα σημερινά δεδομένα είναι το γεγονός ότι η τότε πολιτική ηγεσία εξέφραζε επιθυμία μείωσης των καλλιεργουμένων εκτάσεων εξαιτίας των εντεινόμενων δυσχερειών διάθεσης της παραγωγής, γεγονός όμως που συναντούσε μεγάλες αντιδράσεις από την πλευρά των καπνοκαλλιεργητών, που αρνούσαν να εγκαταλείψουν την καλλιέργεια του καπνού. Σημειώστε την αντίφαση και την εντελώς διαφορετική διάθεση των καπνοκαλλιεργητών από το 2005 και μετά σε σχέση με τότε. Η καλλιεργούμενη έκταση της δεκαετίας του 1960 ήταν κατά 460.000 στρέμματα μεγαλύτερη της προπολεμικής, με μια παραγωγή κάθε χρόνο περίπου 120.000 τόνους και μια μέση στρεμματική απόδοση 87 κιλών, έναντι 66 της προπολεμικής (αύξηση 30%).

Προκύπτει από τα παραπάνω ότι, η ετήσια παραγωγή μεταξύ των δύο αυτών περιόδων διπλασιάστηκε, παρόλο ότι οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν μόνο κατά 50%. Η αύξηση αυτή των αποδόσεων δεν οφειλόταν μόνο στην εισαγωγή νέων βελτιωμένων ποικιλιών, αλλά και στο γεγονός ότι η καλλιέργεια του καπνού σε πολλές περιοχές μεταφέρθηκε σε πιο γόνιμα χωράφια, που έδιναν μεγαλύτερες αποδόσεις παρήγαν, όμως, καπνά κατώτερης ποιότητας. Έτσι, οι αποδόσεις, ανάλογα με την περιοχή και με τον καλλιεργούμενο τύπο καπνού, κυμαίνονταν από 40 μέχρι 200 κιλά ανά στρέμμα.

Το σπουδαιότερο καπνοπαραγωγικό διαμέρισμα της χώρας εκείνη την περίοδο ήταν η Μακεδονία (62% των εκτάσεων), ακολουθούμενη από την Αιτωλοακαρνανία (11% των εκτάσεων) και τη Θράκη (9%).

Καπνός και Οικονομία

Όλα εκείνα τα χρόνια, η καλλιέργεια του καπνού στη χώρα μας κατείχε ιδιαιτέρως ιδιαίτερη θέση τόσο για την ιδιωτική όσο και για την εθνική οικονομία.

Με την καλλιέργεια του καπνού αξιοποιούνταν διαχρονικά στη χώρα μας εδάφη ακατάλληλα για πολλά άλλα φυτά, αυχμηρά (ξηρά), πετρώδη και χαλικιώδη, ορεινά και ημιορεινά, με σημαντική κλίση (τα ρεβένια της Ξάνθης) και ενσωματώνονταν σε αυτά μεγάλος αριθμός ημερομισθίων ανά στρέμμα, με αποτέλεσμα μια καπνοκαλλιεργητική οικογένεια παρά τις πολύ χαμηλότερες τιμές του καπνού τη δεκαετία του 1960 σε σχέση με την προπολεμική περίοδο, να εξασφαλίζει εισόδημα κατά στρέμμα πολύ υψηλότερο από την καλλιέργεια άλλων φυτών, που θα μπορούσαν να καλλιεργηθούν σε «καπνοχώραφα».

Η καλλιέργεια των ανατολικού τύπου καπνών ειδικότερα, απορροφά και αμείβει πολύ περισσότερα ημερομίσθια ανά στρέμμα, από οποιαδήποτε άλλη καλλιέργεια στη χώρα μας. Συγκεκριμένα, στις ανατολικές ποικιλίες καπνού που καλλιεργούνταν στην Ελλάδα, όπως Μπασμάς, Καμπά-Κουλάκ Κλασσικά, Ελασσόνα, Μυρωδάτα Αγρινίου, Μυρωδάτα Σμύρνης, Ζιχνομυρωδάτα, Κατερίνη (Σ-79), Καμπά-Κουλάκ μη κλασσικά, Τσεμπέλια, Μαύρα (Μαύρα Θεσσαλίας, Μαύρα Άργους), Σαμψόνια κ.ά., για 10 στρέμματα απαιτούνται 2.000-4.000 ώρες εργασίας, όσες περίπου απαιτούνται για 200-400 στρέμματα σιτηρών.

Με την καλλιέργεια του καπνού ασχολούνταν τότε 200.000 αγροτικές οικογένειες και 50.000-60.000 ακόμα άτομα στους τομείς της εμπορίας, της εμπορικής επεξεργασίας και της βιομηχανοποίησης του προϊόντος.

Με την καλλιέργεια του ανατολικού τύπου καπνών, όπως αναφέραμε και πιο πριν, αξιοποιούνται κυρίως εδάφη ξηρά και άγονα, πολύ λίγο κατάλληλα για άλλες καλλιέργειες, που ούτως ή άλλως θα έδιναν εισόδημα πολύ χαμηλότερο από αυτό του καπνού. Αυξάνεται έτσι η παραγωγικότητα της ελληνικής γης και η συνολική πρόσδοός της με την καλλιέργεια του καπνού.

Σημειώνω, επίσης, ότι η καλλιέργεια του καπνού διαδραμάτισε πολύ σημαντικό ρόλο κατά την αποκατάσταση των ακτημόνων καλλιεργητών, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922, με την πρόβλεψη παραχώρησης ειδικού καπνικού κλήρου λίγων στρεμμάτων, τα οποία αποδείχτηκαν επαρκή για την εξασφάλιση ενός στοιχειώδους εισοδήματος. Το γεγονός αυτό, ερμηνεύεται από την υψηλή ποιότητα των παραγόμενων καπνοφύλλων και τις καταβαλλόμενες την εποχή εκείνη ιδιαίτερα υψηλές τιμές, που σημαίνει ότι θα ήταν αδύνατη η εξασφάλιση έστω του στοιχειώδους εισοδήματος, που αναφέρεται παραπάνω, εάν ο καπνός σχεδιαζόταν να αντικατασταθεί από άλλα φυτά.

Αιχμή των εξαγωγών

Επομένως, όπως είχαν τότε τα πράγματα (δεκαετία 1960), ο καπνός κατέστη

πολύτιμο, μοναδικό, αναντικατάστατο φυτό για την ιδιωτική οικονομία των αποκλειστικά ασχολούμενων με την καλλιέργειά του. Στην ίδια δεκαετία, ο καπνός καταλάμβανε την πρώτη θέση στα εξαγωγίμα ελληνικά αγροτικά προϊόντα, συνεισφέροντας το 33,5% του συναλλάγματος το 1965 και το 30% το 1966. Συγχρόνως, τα έσοδα του Κράτους από φόρους κατανάλωσης καπνικών προϊόντων ανήλθαν περίπου στο 45% του συνόλου των εσόδων το 1965 και στο 40% το 1966, ενώ η αξία της ελληνικής καπνοπαραγωγής, κατά το μέσο όρο της τριετίας 1963-65, ανήλθε στο 13% του συνόλου της αξίας της φυτικής παραγωγής. Όλα αυτά τα στοιχεία αποδεικνύουν την ιδιαίζουσα σημασία του καπνού για την εθνική οικονομία, σημασία που συνεχίστηκε και για αρκετά χρόνια μετά.

Ήταν, επομένως, προφανής ο ρόλος της καλλιέργειας του καπνού για τη χώρα μας και θεωρούνταν ευνόητο να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια και σε κάθε κατεύθυνση για την τεχνικοοικονομική στήριξη και προαγωγή του.

Τη σημαντική θέση της καπνοκαλλιέργειας για την ελληνική εθνική οικονομία, επιβεβαίωνε σημειολογικά η πρακτική του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, να πραγματοποιεί τις υπό την προεδρία του συσκέψεις για το «εθνικό» μας προϊόν όχι στο πρωθυπουργικό γραφείο, αλλά στα γραφεία του Εθνικού Οργανισμού Καπνού.

Την εποχή εκείνη, κανένας δεν μπορούσε να καλλιεργήσει καπνό χωρίς ειδική άδεια από τον Εθνικό Οργανισμό Καπνού. Ο καπνός καλλιεργούνταν σε ορισμένες μόνο περιοχές της χώρας και σε αυστηρά καθορισμένες ζώνες. Το μέτρο αυτό απέβλεπε στη μη επέκταση της καλλιέργειας, αφού υπήρχαν δυσχέρειες στην απορρόφηση της παραγωγής και στη διατήρηση της ποιότητας της συνολικής παραγωγής καπνού.

Καλλιέργεια των αμερικανικού τύπου καπνών

Με πρωτοβουλία του Εθνικού Οργανισμού Καπνού και του Ινστιτούτου Καπνού έγιναν ήδη προπολεμικά προσπάθειες για την καλλιέργεια καπνών Virginia (θερμοξηραινόμενα, flue-cured) στη χώρα μας, που συνεχίστηκαν και πέραν του 1980. Μικροποσότητες παρήχθησαν κατά καιρούς σε διάφορες περιοχές της χώρας (Τρίκαλα, Λάρισα κ.ά.). Στην περιοχή της Χρυσουπόλεως, καλλιέργεια από ιδιώτη επιχειρηματία έδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα, ενώ προσπάθεια για επέκταση της καλλιέργειας έγινε τότε, με επιτυχία, προς τις περιοχές της Θράκης, της Θεσσαλίας και της Αιτωλοακαρνανίας. Η καλλιέργεια των Virginia προχώρησε αλματωδώς μετά τη δεκαετία του 1970 και η παραγωγή τους έφτασε τους 70.000 τόνους στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Το 1961 άρχισε πειραματικά στη χώρα μας και η καλλιέργεια των καπνών Burley (αεροξηραίνόμενα, air-cured), με την εξέλιξή τους να είναι ταχύτατη, με μια σταθερή παραγωγή, σε μια εικοσαετία, της τάξης των 20.000 τόνων. Η χώρα μας ήταν τότε (1980) ένατη στην ποσοτική παραγωγή, με ποσοστό 3,5% της παγκόσμιας.

Οι κυριότερες περιοχές καλλιέργειας των καπνών Burley στην Ελλάδα ήταν η Κεντρική Μακεδονία (Γιαννιτσά, Ημαθία, Πιερία), η Ανατολική Μακεδονία (Δράμα, Καβάλα) και από τη Θεσσαλία, κυρίως η Καρδίτσα. Τη μεγαλύτερη και ποιοτικά καλύτερη παραγωγή είχε η περιοχή των Γιαννιτσών.

Το παρόν άρθρο δημοσιεύεται με τη συνεργασία της οικονομικής και αγροτικής εφημερίδας "ΠΑΡΑΓΩΓΗ" (κυκλοφορεί στα περίπτερα κάθε Σάββατο), <http://www.paragogi.net>

Φωτ.: wikipedia

<http://bit.ly/15v30VH>